

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
кафедра кримінального права

ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Харків 2022

Порівняльне кримінальне право є навчальною дисципліною, метою викладання якої є формування системних знань шляхом порівняльного аналізу кримінального права країн англо-саксонської (Англії, Сполучених Штатів Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем, їх основних кримінально-правових інститутів, а також практики застосування кримінального законодавства та інших джерел кримінального права.

Завдання:

– розвинути у здобувачів вищої освіти здібності до вільного володіння поняттями і категоріями порівняльного кримінального права;

– досягти вивчення здобувачами вищої освіти загальних та спільних рис в кримінальному праві України та країнах англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) і романо-германської (Франція та Німеччина) систем права;

– сформуванню у здобувачів вищої освіти усвідомлення унікальності кримінально-правових систем цих країн, зумовленої особливостями історичного розвитку та водночас їх єдності, що ґрунтується на сучасних процесах глобалізації та гармонізації національних законодавств кримінального права;

– сформуванню у здобувачів вищої освіти умінь й навички щодо практичного вирішення ситуацій на основі кримінальних норм країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франція та Німеччина) систем права.

**Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти денної форми навчання**

№ п/п	Аудиторні заняття (контактні)		Самостійна робота (в годинах)
	Теми лекцій	Теми практичних занять	
1	Порівняльне кримінальне право, предмет, метод та його місце в системі наук.	Порівняльне кримінальне право, предмет, метод та його місце в системі наук.	8
2	Загальна характеристика кримінально-правових систем країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франція та Німеччина).	Загальна характеристика кримінально-правових систем країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франція та Німеччина).	8
3	Джерела кримінального права країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем	Джерела кримінального права країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем	8
4	Поняття, ознаки та класифікація кримінальних правопорушень.	Поняття, ознаки та класифікація кримінальних правопорушень.	6
5	Склад кримінального правопорушення: поняття, ознаки та значення.	Склад кримінального правопорушення: поняття, ознаки та значення.	8
6	Стадії вчинення кримінальних правопорушень.	Стадії вчинення кримінальних правопорушень.	6
7	Співучасть у кримінальному правопорушенні.	Співучасть у кримінальному правопорушенні.	6
8	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.	8
9	Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру.	Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру.	6
10		Покарання та інші заходи	

		кримінально-правового характеру.	
11	Призначення покарання.	Призначення покарання.	6
12	Звільнення від покарання та його відбування.	Звільнення від покарання та його відбування.	6
13	Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.	Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.	6
14	Порівняльна характеристика Особливої частини кримінального права України та країн англо-саксонської (Англії, Сполучених Штатів Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем.	Порівняльна характеристика Особливої частини кримінального права України та країн англо-саксонської (Англії, Сполучених Штатів Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем.	8
15	Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти національної безпеки.	Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти національної безпеки.	8
16	Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я.	Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я.	8
17	Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності.	Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності.	6
18		Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності.	
Усього			112

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, узагальнення практики тощо;
- робота над кейсами з порівняльного кримінального права (використовуючи практику країн англо-саксонської (Англії, Сполучених Штатів Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем);
- виконання практичних завдань, самотестування;
- підготовки доповідей для студентських наукових гуртків, науково-практичних конференцій тощо;
- написання есе, рефератів, наукових досліджень;
- участі у конкурсах студентських наукових робіт, студентських олімпіадах і тому подібних заходах;
- підготовки до практичних занять і тестувань.

Завдання й методичні рекомендації до самостійної роботи наведено у Навчально-методичному посібнику для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Порівняльне кримінальне право» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Поняття порівняльного кримінального права та джерел кримінального права країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франція та Німеччина) правових систем.

Тема 1. Порівняльне кримінальне право, предмет, метод та його місце в системі наук. Поняття порівняльного кримінального права як науки та навчальної дисципліни, його місця серед інших юридичних наук, зв'язок з іншими навчальними дисциплінами. Предмет порівняльного кримінального права. Порівняльний (компаративний) метод.

Тема 2. Загальна характеристика кримінально-правових систем країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франція та Німеччина). Поняття кримінально-правових систем та їх класифікація. Загальна характеристика англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франція та Німеччина) правових систем. Основні тенденції розвитку сучасного кримінального права Англії, США, Франції та Німеччини.

Тема 3. Джерела кримінального права країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем. Поняття джерел кримінального права Англії, Сполучених Штатів Америки, Франції та Німеччини. Особливість кримінального законодавства Англії, значення статутного права. Модельний Кодекс США та його вплив на розвиток американського кримінального права. Судовий прецедент як джерело кримінального права Англії та США: його поняття, зміст, значення. Джерела кримінального права в країнах романо-германської правової системи. Кримінальний кодекс як основне джерело кримінального права Франції та Німеччини. Судове тлумачення та інші закони у Франції та Німеччині.

Модуль 2. Порівняльна характеристика Загальної частини кримінального права України та країн англо-саксонської (Англія, Сполучені Штати Америки) та романо-германської (Франція та Німеччини) правових систем.

Тема 4. Поняття, ознаки та класифікація кримінальних правопорушень. Поняття кримінального правопорушення та його ознаки. Класифікація злочинних діянь та їх критерії. Фелонії та місдімінори у країнах англо-саксонської правової системи. Злочин та проступок у країнах романо-германської правової системи. Види злочинних діянь за КК Франції: злочин, проступок та порушення.

Тема 5. Склад кримінального правопорушення: поняття, ознаки та значення. Поняття складу кримінального правопорушення, його зміст, види, функції та значення. Об'єктивні ознаки кримінального правопорушення. Суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення. Концепції вини в кримінальному праві. Вина як суб'єктивна підстава кримінальної відповідальності і як родове поняття умислу та необережності. Форми вини в країнах романо-германської системи кримінального права. Ступені умислу у Франції. «Mens rea» в країнах англо-американської системи кримінального права. Намір, необережність та недбалість як форми вини в Англії. Форми вини за Модельним КК США.

Тема 6. Стадії вчинення кримінальних правопорушень. Особливості попередньої злочинної діяльності в Англії, Сполучених Штатах Америки. Попередня злочинна діяльність у Франції та Німеччині. Встановлення відповідальності за змову, підбурювання та замах як способів попередньої злочинної діяльності. Поділ змови за загальним правом та статутним правом у Англії. Відсутність інституту готування до злочину у Франції.

Тема 7. Співучасть у кримінальному правопорушенні. Підходи до визначення поняття співучасті в кримінальному праві країн англо-американської та романо-германської систем кримінального права. Співвиконавство та співучасть (у вузькому розумінні слова) за КК Франції. Можливість співучасті у необережному злочині за кримінальним правом Англії, США, Франції. Види співучасників. Поняття та види виконавця злочину в США. Вплив Закону про кримінальну юстицію 1967 р. на визначення учасників злочину в Англії. Інші співучасники (організатор, підбурювач, пособник). Види пособництва.

Тема 8. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Поняття та система обставин, що виключають злочинність діяння в Англії, США, Франції та Німеччині. Відсутність чіткої системи обставин, що виключають злочинність діяння за кримінальним правом Англії. Поняття «захист» в англо-саксонській системі кримінального права, його види. Віднесення неосудності та недосягнення суб'єктом віку, з якого може наступати відповідальність у кримінальному праві до обставин, що виключають злочинність діяння за КК Франції. Крайня необхідність: законодавча регламентація та умови правомірності, відповідальність за перевищення її меж. Види крайньої необхідності за КК Німеччини. Інші обставини, що виключають злочинність діяння: затримання особи, що вчинила злочин, виконання наказу або розпорядження, фізичний чи психічний примус, виправданий ризик та ін.

Тема 9. Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру. Поняття, ознаки та мета покарання в Англії, США, Франції та Німеччині. Основні теорії покарання: абсолютні, відносні та змішані (Німеччина); відплати, залякування, позбавлення та виправлення для попередження злочинів у країнах англо-саксонської правової системи. Цілі покарання за Законом про кримінальне правосуддя 2003 р. в Англії.

Система та класифікація покарань. Поділ покарань на основні, додаткові та змішані. Кримінальні, виправні та поліцейські покарання, загальнокримінальні та поліцейські покарання за КК Франції. Інші заходи кримінально-правового характеру (заходи безпеки): поняття, відмежування від покарання. Окремі види «заходів безпеки» у кримінальному праві англо-американської правової системи. Закон про попередження злочинів 1908 р. в Англії. Види заходів безпеки (виправлення) у кримінальному праві романо-германської правової системи. Особисті та реальні заходи безпеки у кримінальному праві Франції.

Тема 10. Призначення покарання. Поняття призначення покарання, основні засади та принципи призначення покарання в Англії, США, Франції та Німеччині. Поняття системи призначення покарання. Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення у Англії та США. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті у Франції та Німеччині.

Тема 11. Звільнення від покарання та його відбування. Поняття звільнення від покарання та його відбування в Англії, США, Франції та Німеччині. Види звільнення. Інститут умовно-дострокового звільнення у Англії. Особливості видів звільнення від покарання за законодавством Франції та Німеччині.

Тема 12. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Види покарань, що застосовуються до неповнолітніх у Англії та США. Покарання щодо неповнолітніх у країнах романо-германської системи права. Система альтернативних заходів що застосовується до неповнолітніх кримінальному законодавстві Англії, Франції та Німеччині.

Модуль 3. Порівняльна характеристика Особливої частини кримінального права України та країн англо-саксонської (Англії, Сполучених Штатів Америки) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем.

Тема 13. Порівняльна характеристика Особливої частини кримінального права України та країн англо-саксонської (Англії, США) та романо-германської (Франції та Німеччини) правових систем. Поняття Особливої частини кримінального права, її система. Характеристика Особливої частини в країнах романо-германської правової сім'ї. Кількість та порядок розміщення розділів (глав) в Особливій частині. Відсутність загальноприйнятого визначення Особливої частини в доктрині кримінального права і кримінальному законодавстві Англії. Дворівнева побудова Особливої частини у США.

Тема 14. Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти національної безпеки за кримінальним правом України та зарубіжних країн. Система злочинів проти основ національної безпеки (безпеки держави). Кримінальна відповідальність за злочини, які посягають на державний (конституційний) лад, суверенітет, незалежність, територіальну цілісність та економічну основу держави. Поняття «державної зради» за КК Німеччини, охоплення державною зрадою посягань на внутрішню безпеку держави незалежно від належності до громадянства. Акти про зраду Англії (1351, 1795, 1848 рр.). Кримінальна відповідальність за «образу» держави чи нації. Установлення кримінально-правової охорони життя вищих посадових осіб в кримінальних законах. Кримінальна відповідальність за «посягання на корону» за Актами про зраду в Англії. Установлення кримінальної відповідальності за посягання на Президента в США.

Тема 15. Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я за

кримінальним правом України та зарубіжних країн. Злочини проти особи: особливості кримінально-правової регламентації, види та система злочинів проти особи в Англії, США, Франції та Німеччині. Види вбивств. Привілейовані види вбивства. Відповідальність за ейтаназію.

Тема 16. Особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності за кримінальним правом України та зарубіжних країн. Загальна характеристика злочинів проти власності за кримінальним правом Англії, Франції, ФРН та США. Види злочинів та їх особливості. Поняття «розкрадання» у кримінальному законодавстві США. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем: порівняльний аналіз за кримінальним правом України та ФРН, Франції, Англії. Види привласнення за КК ФРН: просте привласнення та привласнення ввіреного майна. Види привласнення за КК Франції: привласнення заставного майна; привласнення майна, яке піддане арешту; штучне створення неплатоспроможності. Шахрайство та його види за кримінальним правом Англії, а саме: отримання майна шляхом обману; отримання грошової винагороди шляхом обману; отримання послуг шляхом обману; ухилення від виконання зобов'язань шляхом обману; здійснення фінансових операцій на рахунках кредитних шляхом обману; отримання майнової вигоди шляхом обманного складання неправдивого звіту. Термін «простий обман» у кримінальному законодавстві Франції. Значення Законів «Про викрадення» 1968 та 1978 рр. в кримінальному праві Англії. Термін майно за Законом «Про викрадення» 1968 р. та його значення для кваліфікації крадіжок у кримінальному праві Англії. Крадіжка з проникненням як специфічний вид злочинів проти власності у англосаксонській системі права. Грабіж та розбій: характеристика узарубіжному кримінальному праві. Поняття «пограбування» у кримінальному праві США. Грабіж як кваліфікований вид крадіжки за кримінальним правом Англії.

Список законодавчих джерел, основної та додаткової літератури

Нормативно-правові акти:

Кримінальний кодекс України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Конституція України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Criminal Code of the French Republic. URL:
<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/Finland/show>

German Criminal Code URL:
https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/

Title 18-crimes and criminal procedure off the United States Code URL:
https://www.legislationline.org/download/id/8301/file/USA_title_18_us_code_crimes_2017_en.pdf

Література:

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Т. 17 : Кримінальне право / гол. редкол. В. Я. Тацій, 2017. – 1064 с.

Дроздов О.М., Дроздова О.В. Правові позиції Європейського суду з прав людини: аналітичний огляд / за заг. ред. О.М. Дроздова, М.С. Ковтун, В.І. Ковтуна. Х.: Видавничий буд-к «Фактор», 2018. 624 с.

Житний О. О. Кримінальне право України в міжнародному вимірі (порівняльно-правовий аналіз). Х. : Одіссей, 2013. 376 с.

Зубкова В. И. Уголовное законодательство европейских стран: сравнительно-правовое исследование. М. :Юрлитинформ, 2013. – 328 с.

Лейленд П. Кримінальне право. Злочин, покарання, судочинство: англійський підхід. Переклад з англ. К.: Основи, 1996. 207 с.

Лихова С., Дичаківська Т. Порівняльно-кримінальне право: наука, предмет, метод. Юридична Україна. 2008. № 10. С. 89–94

Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.; за ред.: В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова.– 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 584 с.

Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2013. – 376 с.

Питання кримінального права у рішеннях Конституційного Суду України: навч. посібник / упоряд.: Л.П. Брич, О.І. Денькович, Л.В. Курило, В.С. Ясеницький; вид. друге, доп. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 264 с.

Практика застосування Верховним Судом України положень Загальної частини Кримінального кодексу України [уклад. О. П. Горох]; За заг. ред. А. А. Музики. – К.: «Центр учбової літератури», 2017. – 524 с.
<https://goo.su/HNE>

Рішення Європейського суду з прав людини в кримінальних справах. Захист життя, здоров'я, честі та гідності / за заг. ред. В.С. Ковальського. К.: Юрінком Інтер, 2019. 296 с.

Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження: Монографія. К.:КНТ, 2007. 596 с.

Старовойтова Ю. Г. Загальна частина кримінального права Англії та США: навч. посіб. К.: Атіка, 2012. 104 с.

Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми

гармонізації. Монографія. К.: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.

Хавронюк М. І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації. К. : Істина, 2005. 264 с.

Shulzhenko N., Romashkin S., Rubashchenko M., Tatarenko H. The problematic aspects of International core crimes and transnational crimes accordingly to International Law, Oct 2020, Revista de la Universidad del Zulia 376-388

Інтернет-ресурси:

Офіційний веб-портал Базы правових позицій Верховного Суду
URL: <https://lpd.court.gov.ua>

Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL:
<http://rada.gov.ua>

Офіційний веб-портал Верховного Суду. URL:
<https://supreme.court.gov.ua/supreme>

Офіційний веб-портал Єдиного державного реєстру судових рішень.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

Офіційний веб-портал Конституційного Суду України. URL:
<https://ccu.gov.ua>

Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL:
<http://mvs.gov.ua>

Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України. URL:
<https://minjust.gov.ua>

Офіційний веб-портал Національної поліції. URL:
<https://www.npu.gov.ua>

Офіційний веб-портал Наукової бібліотеки НЮУ імені Ярослава Мудрого. URL: <https://library.nlu.edu.ua>

Офіційний веб-портал Президента України. URL:
<http://www.president.gov.ua> Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів

України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

Офіційний веб-портал Пошуково-аналітичного порталу «Суд на долоні». URL: <https://conp.com.ua/>

Офіційний веб-портал ресурсу «Практика ЄСПЛ. Український аспект». URL: <https://www.echr.com.ua/rishennia-espl>

Офіційний веб-портал Репозитарію Наукової бібліотеки НЮУ імені Ярослава Мудрого. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри кримінального права. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/114-kafedra-kriminalnogo-prava-1.html>